Analyzing Factors Affecting Student–Faculty Educational Interaction from the Perspective of Lorestan University of Medical Sciences Students

Khosravi R[1], Zare S[2], Hasanvand A[3*]

1. Student Research Committee, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran

2. Assistant Professor, Department of Biostatistics and Epidemiology, School of Health and Nutrition, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran

3. Associate Professor, Department of Pharmacology and Toxicology, School of Pharmacy, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran, dr.hasanvand@yahoo.com

Received: *2025/11/4* Accepted: *2025/12/18*

Abstract

Background: Effective educational interaction between faculty and students is crucial for academic success in higher education, particularly in medical education. This study aimed to analyze students' perspectives on educational interaction with faculty members and identify factors affecting these interactions at Lorestan University of Medical Sciences.

Materials and Methods: This descriptive cross-sectional study was conducted in 2025 on 307 students from various faculties of Lorestan University of Medical Sciences. Data were collected through an online questionnaire that included two sections: demographic information and 19 items related to student–faculty educational interaction. The data were analyzed using Stata (version 17) and appropriate statistical tests. A significance level of 0.05 was considered.

Results: The overall mean score of student–faculty educational interaction was 3.69 ± 0.39, indicating a desirable level of interaction from the students' perspective. The most influential factors were "faculty ethics" and "fair treatment of students," while the least influential factors were "faculty gender" and "faculty adherence to religious principles and beliefs". Significant differences were observed between interaction scores and demographic variables ($p < 0.05$).

Conclusion: The findings indicated that behavioral and ethical components, from students' perspectives, have a greater impact on their perception of educational interaction than structural or communication-related factors. Because of the study's cross-sectional design, it is not possible to draw causal conclusions; nonetheless, the findings still highlight areas that are important to students. Accordingly, focusing on improving communication skills and enhancing opportunities for interaction can be applied in educational planning.

Keywords: Academic Communication, Communication Skills, Educational Interaction, Medical Education, Teacher–Student Relationship.

Citation: Khosravi R, Zare S, Hasanvand A. Analyzing Factors Affecting Student–Faculty Educational Interaction from the Perspective of Lorestan University of Medical Sciences Students. Yafte. 2026; 27(4):16-26.

***Correspondence Address: Department of Pharmacology and Toxicology, Faculty of Pharmacy, Lorestan University of Medical Sciences,Khorramabad**

Email: dr.hasanvand@yahoo.com

بررسی عوامل مؤثر بر تعامل آموزشی استاد–دانشجو از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی لرستان

رضا خسروی[1]، سودابه زارع[2]، امین حسنوند[3]*

۱- دانشجو، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم‌آباد، ایران

۲- استادیار، گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت و تغذیه، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم‌آباد، ایران

۳- دانشیار، گروه فارماکولوژی و سم‌شناسی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم‌آباد، ایران

یافته / دوره ۲۷ / شماره ۴ / زمستان ۱۴۰۴ / مسلسل ۱۰۶

چکیده

دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۸/۱۳ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۹/۲۷

مقدمه: تعامل آموزشی مؤثر میان استاد و دانشجو از ارکان اصلی موفقیت آموزشی در نظام آموزش عالی به‌ویژه در آموزش پزشکی است. هدف این پژوهش، تحلیل دیدگاه دانشجویان نسبت به تعامل آموزشی با اساتید و شناسایی عوامل مؤثر بر آن در دانشگاه علوم پزشکی لرستان بود.

مواد و روش‌ها: این مطالعه توصیفی–مقطعی در سال ۱۴۰۴ بر روی ۳۰۷ دانشجو از دانشکده‌های مختلف دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام شد. داده‌ها از طریق پرسشنامه‌ای آنلاین شامل دو بخش اطلاعات دموگرافیک و ۱۹ گویه مربوط به تعامل آموزشی استاد–دانشجو گردآوری گردید. داده‌ها با نرم‌افزار **Stata** نسخه ۱۷ و آزمون‌های آماری مناسب تحلیل شدند. سطح معنی‌داری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها: میانگین کل تعامل آموزشی استاد–دانشجو ۰/۳۹ ± ۳/۶۹ به دست آمد که بیانگر سطح مطلوب تعامل از دیدگاه دانشجویان بود. بیشترین تأثیر مربوط به « اخلاق استاد » و « رعایت عدالت در برخورد با دانشجویان » بود و کمترین تأثیر مربوط به « جنسیت استاد » و « پایبندی استاد به اصول و اعتقادات مذهبی » بود. بین نمره تعامل و متغیرهای دموگرافیک تفاوت معنی‌داری مشاهده شد ($P < ۰/۰۵$).

بحث و نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشان داد مؤلفه‌های رفتاری و اخلاقی از دید دانشجویان بیش از سایر عوامل ساختاری و ارتباطی بر ادراک آنان از تعامل آموزشی اثرگذارند. با توجه به مقطعی بودن مطالعه، امکان استنباط علّی وجود ندارد؛ با این حال نتایج می‌تواند در شناسایی حوزه‌های مهم از نظر دانشجویان مفید باشد. بر این اساس، توجه به بهبود مهارت‌های ارتباطی و تقویت فرصت‌های تعامل می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های آموزشی مورد استفاده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: تعامل آموزشی، استاد–دانشجو، ارتباطات آموزشی، آموزش پزشکی، مهارت‌های ارتباطی.

*آدرس مکاتبه: خرم‌آباد، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، دانشکده داروسازی، گروه فارماکولوژی و سم‌شناسی.

پست الکترونیک: dr.hasanvand@yahoo.com

مقدمه

ارتباطات به‌عنوان هسته مرکزی زندگی اجتماعی انسان‌ها، نقش بنیادی در شکل‌دهی تعاملات انسانی و انتقال دانش ایفا می‌کند. در محیط‌های آموزشی، به‌ویژه در نظام آموزش پزشکی، برقراری ارتباط مؤثر میان استاد و دانشجو نه‌تنها موجب ارتقای کیفیت فرآیند یادگیری می‌شود، بلکه می‌تواند انگیزه، درگیری تحصیلی و رضایت آموزشی دانشجویان را افزایش دهد (۲، ۱). ارتباط مؤثر شامل مجموعه‌ای از تعاملات کلامی، نوشتاری و غیرکلامی است که با هدف انتقال پیام، ایجاد درک متقابل و تأثیرگذاری بر مخاطب صورت می‌گیرد؛ ازاین‌رو آموزش و تقویت مهارت‌های ارتباطی یکی از ارکان کلیدی عملکرد حرفه‌ای اساتید به‌شمار می‌آید (۳). بر اساس یافته‌های Claro و همکاران (۲۰۱۸)، اساتید با اتکا به دانش تخصصی، تجربه حرفه‌ای و مهارت‌های ارتباطی و تدریس خود، توانایی ایجاد محیط‌های یادگیری فعال و دانشجومحور را دارند؛ محیط‌هایی که نه‌تنها مشارکت و درگیری تحصیلی فراگیران را افزایش می‌دهد، بلکه از طریق تقویت تعاملات مؤثر، موجب ارتقای اعتماد متقابل، حس تعلق و انگیزش دانشجویان در فرایند یادگیری می‌شود (۴). نتایج نشان داد که ارتقای کیفیت آموزش عالی بیشترین تأثیر را از برنامه درسی و کیفیت هیئت علمی، به‌ویژه موضوعات علمی مناسب، مدارک و تجربه کارکنان می‌گیرد، همان‌طور که موفقیت نظام آموزشی فنلاند نیز ناشی از اعتماد به معلمان، عدالت آموزشی، آموزش پژوهش‌محور و ارزیابی برای بهبود است، نه برای رتبه‌بندی دانش‌آموزان (۶، ۵). در آموزش پزشکی، نقش استاد فراتر از آموزش صرف است و استفاده از رویکردهای دانشجومحور در ارزیابی تکوینی (formative assessment)، همراه با بازخورد مستمر و فعالیت‌های تعاملی، محیط یادگیری فعالی را برای دانشجویان فراهم می‌آورد. در این محیط، دانشجویان نه تنها مصرف‌کننده دانش، بلکه مشارکت‌کننده و همکار در فرایند یادگیری محسوب می‌شوند، که این امر باعث تقویت یادگیری فعال و توانمندسازی آن‌ها از نظر شناختی و انسانی (humanism) می‌شود. پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند که مشارکت فعال دانشجویان در این فرآیند، بازخورد معتبر ارائه می‌دهد و می‌تواند به بهبود کیفیت ارزیابی دانشجومحور در برنامه‌های آموزش پزشکی کمک کند (۷). شواهد بین‌المللی نشان می‌دهد که ویژگی‌های شخصیتی و هیجانی معلمان، مهارت‌های ارتباطی و نگرش آموزشی آنان می‌تواند به‌طور مستقیم بر کیفیت تعامل استاد–دانشجو تأثیر بگذارد. به‌علاوه، نوآوری در روش‌های تدریس و استفاده از شیوه‌های آموزشی باز و منابع آموزشی آزاد (OER و OEP) می‌تواند کیفیت تعامل و مشارکت دانشجویان در فرایند یادگیری را تقویت کند (۹، ۸). علاوه بر این، تحولات اخیر در نظام‌های آموزشی—از جمله گسترش آموزش‌های مجازی و ترکیبی پس از همه‌گیری COVID-19، تغییرات در الگوهای ارزشیابی و نیز تفاوت‌های نسلی میان اساتید و دانشجویان— چالش‌ها و فرصت‌هایی را برای برقراری ارتباط چهره‌به‌چهره و تعامل سازنده پدید آورده‌اند (۱۱، ۱۰). چالش‌های موجود در تعامل آموزشی بر دسترسی دانشجویان به یادگیری عملی، کیفیت بازخورد و میزان مشارکت تحصیلی تأثیر می‌گذارند و رفع آن‌ها نیازمند راهبردهای سازمانی و آموزشی مشخص است. با وجود اهمیت موضوع، پژوهش‌های بومی در دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، به‌ویژه دانشگاه علوم پزشکی لرستان، درباره دیدگاه دانشجویان نسبت به تعامل آموزشی استاد–دانشجو و عوامل مؤثر بر آن محدود است. مطالعه حاضر با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان این دانشگاه نسبت به تعامل آموزشی با استاد–دانشجو و شناسایی عوامل تسهیل‌کننده و بازدارنده آن انجام شد تا ضمن تعیین

نقاط قوت و ضعف، راهکارهای عملی و بومی برای ارتقای کیفیت ارتباط آموزشی ارائه گردد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه یک پژوهش توصیفی-مقطعی بود که در سال ۱۴۰۴ در دانشگاه علوم پزشکی لرستان انجام شد و هدف آن تحلیل دیدگاه دانشجویان نسبت به تعامل آموزشی با اساتید و شناسایی عوامل مؤثر بر این تعامل بود.

جامعه آماری و نمونه‌گیری

جامعه پژوهش شامل دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان بود. نمونه‌گیری به روش طبقه‌بندی تصادفی انجام شد؛ به این صورت که هر دانشکده به عنوان یک طبقه در نظر گرفته شد و تعداد نمونه‌های هر طبقه متناسب با حجم دانشجویان آن تعیین گردید. سپس دانشجویان به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. حجم نمونه بر اساس محاسبات آماری با در نظر گرفتن انحراف معیار ۰,۸۵، سطح اطمینان α = ۰,۰۵ و خطای نمونه‌گیری d = ۰,۱، با نرم‌افزار PASS برابر ۲۷۸ نفر برآورد شد و با لحاظ ۱۰٪ ریزش (ناشی از تکمیل ناقص پرسشنامه)، حجم نمونه نهایی ۳۰۷ نفر تعیین شد.

معیارهای ورود و خروج

دانشجویانی که حداقل یک نیمسال تحصیلی در دانشگاه حضور داشته و تمایل به شرکت در پژوهش را داشتند، به عنوان شرکت‌کنندگان مطالعه انتخاب شدند، در حالی که دانشجویان مهمان از سایر دانشگاه‌ها و افرادی که صرفاً به صورت مهمان یک واحد را گذرانده بودند، از مطالعه مستثنی شدند.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها

در این پژوهش، داده‌ها از طریق یک پرسشنامه‌ی آنلاین گردآوری شد که شامل دو بخش مجزا اما در قالب یک ابزار واحد بود:

بخش اول: اطلاعات دموگرافیک

این بخش شامل سن، جنسیت، مقطع تحصیلی و سال ورود بود و صرفاً برای توصیف ویژگی‌های جمعیت مورد مطالعه استفاده شد.

بخش دوم: مقیاس عوامل مؤثر بر تعامل آموزشی استاد–دانشجو

این بخش شامل ۱۹ گویه بود که میزان تأثیر عوامل مختلف بر تعامل آموزشی را با مقیاس چهارگزینه‌ای (بسیار مؤثر=۴، مؤثر=۳، کم‌تأثیر=۲، بی‌تأثیر=۱) ارزیابی می‌کرد. این بخش تنها مقیاس اصلی پژوهش محسوب می‌شود.

برای تحلیل، دو نوع شاخص محاسبه شد:

۱. نمره کل پرسشنامه به‌عنوان شاخص کلی ادراک دانشجویان از عوامل مؤثر بر تعامل آموزشی.

۲. میانگین هر گویه برای بررسی نقش هر عامل به‌صورت جداگانه.

روایی و پایایی پرسشنامه در مطالعه اصلیِ گزارش‌شده است (۱۲)، ولی در این پژوهش برای اطمینان از تناسب ابزار با جامعه مورد مطالعه، روایی صوری و محتوایی پرسشنامه توسط چند نفر از اعضای هیئت علمی و تعدادی از دانشجویان بررسی و تأیید شد. همچنین به‌منظور سنجش پایایی در این مطالعه، روش بازآزمایی به‌کار گرفته شد که ضریب همبستگی ۸ به‌دست آمد و نشان‌دهنده پایایی قابل قبول ابزار است..

فرایند جمع‌آوری داده‌ها

لینک پرسشنامه به‌صورت عمومی در اختیار دانشجویان قرار گرفت و شرکت در پژوهش به‌صورت داوطلبانه بود. دانشجویان پس از دریافت لینک، پرسشنامه را به‌صورت آنلاین تکمیل کردند. کلیه داده‌ها به‌صورت محرمانه ثبت شد و هیچ‌گونه اطلاعات شخصی شناسایی‌کننده ذخیره نگردید.

تجزیه و تحلیل داده ها

داده‌های کمی با استفاده از نرم‌افزار Stata نسخه ۱۷ تحلیل شدند. برای توصیف ویژگی های افراد تحت مطالعه داده‌ها از شاخص‌هایی همچون میانگین، انحراف معیار و درصد فراوانی استفاده شد. به‌منظور مقایسه میانگین نمره کسب‌شده در سطوح متغیرهای کیفی از آزمون t مستقل و آنالیز واریانس یک‌طرفه استفاده شد. سطح معنی‌داری کلیه آزمون‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

در این مطالعه ۳۰۷ دانشجو شرکت کردند که میانگین سن آن‌ها ۴/۳۹±۲۳/۹۲ سال بود. از این تعداد، ۱۷۵ نفر (۵۷٪) دختر بودند؛ همچنین بیشتر دانشجویان (۷۹/۲ ٪) مجرد و نیز اکثریت دانشجویان کننده در این مطالعه مربوط به رشته پزشکی بودند (۵۸/۶ ٪) بودند. بررسی وضعیت معدل نشان داد که بیشترین فراوانی مربوط به گروه ۱۴ تا ۱۶ بود (۳۵/۲ ٪) بود. میانگین نمره کل پرسشنامه تعامل آموزشی استاد–دانشجو برابر ۷/۴۳±۶۱/۹۷ و میانگین گویه‌ها در سطح مقیاس برابر ۰/۳۹ ± ۳/۶۹ بدست آمد. بر اساس مقایسه میانگین نمره پرسشنامه بین گروه‌ها، مشاهده شد که میانگین نمره در زنان به‌طور معنی‌داری بیشتر از مردان بود (P= ۰/۰۰۱) همچنین وضعیت تأهل با نمره پرسشنامه ارتباط معنی‌داری داشت و افراد مجرد نمره بالاتری نسبت به افراد متأهل کسب کردند (P < ۰/۰۰۱). میانگین نمره پرسشنامه بین رشته‌های مختلف تحصیلی و نیز بین گروه‌های مختلف معدل نیز تفاوت معنی‌دار آماری نشان داد (P < ۰/۰۰۱). آزمون تعقیبی نشان داد که دانشجویان پزشکی به طور معنی داری نمره بالاتر و دانشجویان پرستاری و دندان پزشکی نمره پایین تری در پرسشنامه کسب کرده بودند. سایر اطلاعات در جدول ۱ قرار داده شده است.

جدول ۱. مقایسه میانگین نمره کل پرسشنامه تعامل آموزشی استاد–دانشجو بر اساس متغیرهای دموگرافی

متغیر جمعیت شناختی		تعداد (درصد)	نمره پرسشنامه انحراف معیار± میانگین	P-value
جنسیت	پسر	۱۳۲ (۴۳/۰)	۷/۵۲±۶۰/۳۸	۰,۰۰۱
	دختر	۱۷۵ (۵۷/۰)	۷/۱۶±۶۳/۱۸	
تأهل	متأهل	۶۴ (۲۰/۸)	۵/۶۳±۵۷/۴۴	<۰,۰۰۱
	مجرد	۲۴۳ (۷۹/۲)	۷/۴۰±۶۳/۱۶	
رشته	پزشکی	۱۸۰ (۵۸/۶)	۶۴/± ۷/۱۱[a]	<۰,۰۰۱
	دندانپزشکی	۱۸ (۵/۹)	۵۶/۲۸±۳/۸۰[b]	
	داروسازی	۳۸ (۱۲/۴)	۶۱/۱۸±۷/۲۷[c]	
	مامایی	۱۷ (۵/۵)	۵۸/۱۱±۶/۳۵[d]	
	پرستاری	۲۸ (۹/۱)	۵۵/۵۰±۳/۵۱[b]	
	سایر	۲۶ (۸/۵)	۵۷/۱۵±۵/۰۶[b]	
معدل	زیر ۱۰	۲۱ (۶/۸)	۵۴/۷۱±۳/۳۲[a]	<۰,۰۰۱
	بین ۱۰ تا ۱۲	۲۲ (۷/۲)	۵۷/۹۰±۴/۶۱[b]	
	بین ۱۲ تا ۱۴	۳۶ (۱۱/۷)	۶۲/۳۸±۷/۹۶[c]	
	بین ۱۴ تا ۱۶	۱۰۸ (۳۵/۲)	۶۳/۷۵±۷/۸۴[c]	
	بین ۱۶ تا ۱۸	۹۱ (۲۹/۶)	۶۳/۱۳±۶/۷۶[c]	
	بالاتر از ۱۸	۲۹ (۹/۴)	۵۹/۵۲±۶/۵۹[b]	

*حروف یکسان نشان‌دهنده عدم تفاوت معنی‌دار است

جدول ۲. توزیع فراوانی و میانگین نمره عوامل تأثیرگذار مرتبط با تعامل آموزشی استاد–دانشجو

سؤالات پرسشنامه	بسیار مؤثر تعداد (درصد)	مؤثر تعداد (درصد)	کم اثر تعداد (درصد)	انحراف معیار±میانگین
تأثیر فن بیان و مهارت‌های تدریس	۱۸۳ (٪۵۹/۶)	۸۸ (٪ ۲۸/۷)	۳۶ (٪ ۱۱/۷)	۳/۴۸±۰/۶۹
سطح علمی استاد	۱۵۹ (٪۵۱/۸)	۱۰۴ (٪ ۳۳/۹)	۴۴ (٪ ۱۴/۳)	۳/۳۷±۰/۷۲
اخلاق استاد	۲۰۱(٪ ۶۵/۷)	۷۳ (٪ ۲۳/۹)	۳۲ (٪ ۱۰/۵)	۳/۵۵±۰/۶۷
حفظ حرمت و احترام دانشجو توسط استاد	۱۹۵ (٪ ۶۳/۵)	۶۸ (٪ ۲۲/۱)	۴۴ (٪ ۱۴/۳)	۳/۴۹±۰/۷۳
استفاده از تکنیک‌های ارتباطی مناسب	۱۸۴ (٪ ۵۹/۹)	۹۰(٪ ۲۹/۳)	۳۳ (٪ ۱۰/۷)	۳/۴۹±۰/۶۸
میزان فروتنی و خلوص استاد	۱۶۵ (٪ ۵۳/۷)	۹۳ (٪ ۳۰/۳)	۴۹ (٪ ۱۶/۰)	۳/۳۸±۰/۷۴
توانایی همدلی و درک متقابل استاد	۱۸۰ (٪ ۵۸/۶)	۷۳ (٪۲۳/۸)	۵۴ (٪ ۱۷/۶)	۳/۴۱±۰/۷۷
وضعیت ظاهر استاد	۹۵ (٪ ۳۰/۹)	۱۰۱ (٪ ۳۲/۹)	۱۱۱ (٪ ۳۶/۲)	۲/۹۵±۰/۸۱
میزان کمک استاد به حل مشکلات دانشجویان	۱۵۹ (٪ ۵۰/۸)	۱۱۰ (٪ ۳۵/۸)	۴۱ (٪ ۱۳/۴)	۳/۳۷±۰/۷۱
انضباط و وقت‌شناسی استاد	۱۳۲ (٪ ۴۳/۰)	۱۲۳ (٪ ۴۰/۱)	۵۲ (٪ ۱۶/۹)	۳/۲۶±۰/۷۳
توانایی استاد در ایجاد انگیزه برای یادگیری	۱۸۶ (٪ ۶۰/۶)	۸۵ (٪ ۲۷/۷)	۳۶ (٪ ۱۱/۷)	۳/۴۹±۰/۶۹
میزان در دسترس بودن استاد	۱۴۹ (٪ ۴۸/۵)	۱۱۸ (٪ ۳۸/۴)	۴۰ (٪ ۱۳/۰)	۳/۳۶±۰/۷۰
سن استاد	۸۹ (٪ ۲۹/۰)	۱۰۱ (٪ ۳۲/۹)	۱۱۷ (٪ ۳۸/۱)	۲/۹۱±۰/۸۱
جنسیت استاد	۵۶ (٪ ۱۸/۲)	۶۰ (٪ ۱۹/۵)	۱۹۱ (٪ ۶۲/۲)	۲/۵۶±۰/۷۸
رعایت عدالت در برخورد با دانشجویان	۱۹۴ (٪ ۶۳/۲)	۷۸ (٪ ۲۵/۴)	۳۵ (٪ ۱۱/۴)	۳/۵۲±۰/۶۹
رازداری و امانت داری استاد	۱۷۱ (٪ ۵۵/۷)	۸۳ (٪ ۲۷/۰)	۵۳ (٪ ۱۷/۳)	۳/۳۸±۰/۷۶
تجربه استاد	۱۳۳ (٪ ۴۳/۳)	۸۵ (٪ ۲۷/۷)	۸۹ (٪ ۲۹/۰)	۳/۱۴±۰/۸۴
پایبندی استاد به اصول و اعتقادات مذهبی	۷۶ (٪ ۲۴/۸)	۵۵ (٪ ۱۷/۹)	۱۷۶ (٪ ۵۷/۳)	۲/۶۷±۰/۸۴
نوع درس استاد	۱۲۱ (٪ ۳۹/۵)	۱۲۶ (٪ ۴۱/۲)	۵۹ (٪ ۱۹/۳)	۳/۲۰±۰/۷۴

در بررسی سؤالات مربوط به عوامل مؤثر بر ادراک دانشجو از عملکرد و کیفیت استاد، بیشترین تأثیر مربوط به « اخلاق استاد » (میانگین ۳/۵۵±۰/۶۷) و « رعایت عدالت در برخورد با دانشجویان » (۳/۰±۵۲/۶۹) بود و کمترین تأثیر مربوط به « جنسیت استاد » (۲/۰±۵۶/۷۸) و « پایبندی استاد به اصول و اعتقادات مذهبی » (۲/۶۷±۰/۸۴) به دست آمد. سایر نتایج در جدول ۲ قرار داده شده است. لازم بذکر است که هیچ یک از دانشجویان گزینه بی تاثیر را انتخاب نکرده بودند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که سطح تعامل آموزشی استاد–دانشجو در دانشگاه علوم پزشکی لرستان از دیدگاه دانشجویان نسبتاً مطلوب است و دانشجویان تجربه مثبتی از تعاملات خود با اساتید دارند. این یافته با مطالعات پیشین در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور هم‌راستا است؛ به‌طور مثال، قدمی و همکاران (۱۳۸۶) و بهادر و همکاران (۱۳۹۳) نیز گزارش کردند که روابط مبتنی بر احترام و رفتار مناسب استاد از مهم‌ترین مؤلفه‌های ارتباط مؤثر به شمار می‌رود (۱۳، ۱۲). در بررسی تفصیلی گویه‌ها، نتایج نشان داد که بالاترین میانگین مربوط به « اخلاق استاد » و « رعایت عدالت در برخورد با دانشجویان » بود. این یافته نشان می‌دهد که احترام متقابل و اخلاق حرفه‌ای برای دانشجویان نقش محوری دارد؛ نکته‌ای که در پژوهش‌های عابدینی و همکاران (۱۳۹۱) و یاژن و همکاران (۱۳۹۴) نیز نشان دادند که صمیمیت، عدالت و اخلاق حرفه‌ای استاد پیش‌شرط اصلی شکل‌گیری ارتباط مؤثر در محیط آموزشی است (۱۵، ۱۴). از سوی دیگر، پایین‌ترین میانگین مربوط به گویه « جنسیت استاد » و « پایبندی استاد به اصول و اعتقادات مذهبی » بود. این موضوع می‌تواند بیانگر محدودیت‌های ساختاری و زمانی در ارتباط غیررسمی میان استاد و دانشجو باشد؛ به‌ویژه در محیط‌های آموزشی بزرگ یا در شرایطی که بار تدریس و مسئولیت‌های اساتید بالاست. این یافته با نتایج پژوهش Ingraham و همکاران (۲۰۱۸) همسو

است که نشان داد کمبود ارتباط چهره‌به‌چهره و فرصت‌های تعامل فردی یکی از چالش‌های اصلی در رضایت دانشجویان از محیط آموزشی محسوب می‌شود (۱۶). تعامل نزدیک و مثبت میان دانشجویان و اعضای هیئت علمی، به‌ویژه در تعاملات خارج از کلاس، نقش مهمی در تقویت خودانگاره تحصیلی، انگیزه و عملکرد تحصیلی دانشجویان دارد. مطالعه Komarraju و همکاران (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که تعاملات غیررسمی و خارج از کلاس، مانند مشاوره فردی، راهنمایی و پشتیبانی شخصی، تأثیر بیشتری بر مشارکت فعال و رضایت تحصیلی دارند و ایجاد محیط‌های آموزشی با فرصت‌های معنادار برای ارتباط شخصی و حمایتی میان استاد و دانشجو می‌تواند انگیزش، یادگیری و حتی ماندگاری دانشجویان در دانشگاه را افزایش دهد (۱۷). این یافته‌ها با جمله پیشین ما که بر اهمیت تعامل نزدیک و مثبت خارج از کلاس تأکید دارد، کاملاً همسو و مستند است. مطالعات نشان می‌دهند که در مؤسساتی که اعضای هیئت علمی از تکنیک‌های یادگیری فعال و مشارکتی استفاده می‌کنند، تعامل مؤثر با دانشجویان دارند، فعالیت‌های شناختی سطح بالا را ترویج می‌کنند و ارزش تجربیات آموزشی غنی را می‌دانند، دانشجویان سطوح بالاتری از مشارکت و یادگیری را تجربه می‌کنند (۱۸). یافته‌های متفاوتی گزارش شده است که نشان دادند مهارت‌های تدریس، فن بیان و هوش هیجانی استاد، تأثیر تعیین‌کننده‌تری نسبت به عوامل جمعیت‌شناختی از جمله عوامل حرفه ای و علمی، بر کیفیت تعامل آموزشی دارند (۱۹).

مطالعات اخیر نشان می‌دهد که کیفیت تعامل بین استاد و دانشجو نه تنها بر انگیزش و یادگیری دانشجویان، بلکه بر احساس تعلق و رفاه روانی آن‌ها نیز تأثیرگذار است، به‌ویژه زمانی که تعاملات حمایتی و خارج از کلاس برقرار باشد (۲۰). مطالعات اخیر نشان می‌دهد که روابط حمایت‌گرانه و اعتمادآفرین بین استاد و دانشجو، حتی در زمینه‌های غیرآکادمیک مانند فعالیت‌های ورزشی، می‌تواند مهارت‌های اجتماعی و تعاملات مؤثر دانشجویان در کلاس را تقویت کند، به‌ویژه زمانی که این روابط با توجه به عدالت، تنوع و احترام متقابل مدیریت شوند (۲۱). همچنین، Wang و همکاران (۲۰۲۴) نشان دادند که تبادلات دوسویه و مثبت بین استاد و دانشجو می‌تواند به شکل معناداری حس تعلق دانشجویان به دانشگاه را افزایش دهد؛ موضوعی که به‌طور غیرمستقیم می‌تواند به انگیزش تحصیلی بالاتر و مشارکت فعال‌تر آنان منجر شود. (۲۲). این یافته‌ها هم‌راستا با مطالعات قبلی است که بر اهمیت تعامل فعال و حمایت‌های رفتاری استاد در انگیزش تحصیلی و موفقیت تحصیلی دانشجویان تاکید می‌کردند (۲۳). Abdul-Rahaman و همکاران (۲۰۲۲) نیز گزارش کردند که ادغام تحصیلی دانشجویان به‌طور مستقیم با کیفیت تعاملات استاد–دانشجو مرتبط است و عوامل نهادی مانند حمایت و دسترس‌پذیری استاد، و نیز عوامل شخصی همچون خودکارآمدی و توانایی زبانی، در موفقیت و رضایت تحصیلی نقش اساسی دارند (۲۴). مطالعات نشان می‌دهد که هوش هیجانی استاد ممکن است نقش تعدیل‌کننده‌ای در خروجی تحصیلی و شایستگی عمومی دانشجویان نداشته باشد، اما توسعه هوش هیجانی دانشجویان از طریق مشاوره و آموزش می‌تواند به بهبود عملکرد تحصیلی و آماده‌سازی آنان برای آینده کمک کند (۲۵).

به‌طور کلی، یافته‌های این پژوهش نشان داد که از دیدگاه دانشجویان، مؤلفه‌های رفتاری و اخلاقی در تعامل استاد و دانشجو نقش برجسته‌تری نسبت به مؤلفه‌های ساختاری و ارتباطی دارند. این امر بیانگر آن است که در محیط‌های آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی، ارزش‌هایی همچون احترام متقابل، اخلاق حرفه‌ای و رفتار انسانی، نقش اساسی در کیفیت تعاملات آموزشی ایفا می‌کنند. با این حال، ضعف نسبی در مؤلفه‌هایی مانند دسترسی‌پذیری استاد برای مشاوره خارج از کلاس و ارائه بازخورد مستمر آموزشی، نشان می‌دهد که لازم است

زیرساخت‌های ارتباطی و فرصت‌های تعامل غیررسمی میان استاد و دانشجو تقویت شود. از منظر کاربردی، پیشنهاد می‌شود دانشگاه‌ها با برگزاری کارگاه‌های توانمندسازی مهارت‌های ارتباطی و هوش هیجانی برای اعضای هیئت علمی، شرایطی فراهم آورند تا اساتید ضمن حفظ منش حرفه‌ای و احترام متقابل، بتوانند ارتباط مؤثرتری با دانشجویان در محیط‌های حضوری و مجازی برقرار کنند. مطالعات جدید نیز بر اهمیت مؤلفه‌هایی مانند همدلی، درک متقابل و بازخورد سازنده در افزایش رضایت تحصیلی، انگیزش یادگیری و درگیری تحصیلی دانشجویان تأکید کرده‌اند؛ بنابراین، توجه به این عوامل می‌تواند نقشی اساسی در ارتقای کیفیت آموزش پزشکی و بهبود تجربه یادگیری دانشجویان ایفا کند.

تشکر و قدردانی

بدینوسیله نویسندگان این مقاله از معاونت آموزشی، معاونت تحقیقات و فناوری و همچنین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان که در این پژوهش مشارکت کردند، تشکر و قدردانی به عمل می آورند.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می کنند که هیچ تضادی در منافع ندارند.

حمایت مالی

نویسندگان اعلام می‌کنند که برای انجام این مطالعه، هیچ‌گونه بودجه یا حمایت مالی دریافت نکرده‌اند.

مشارکت نویسندگان

رضا خسروی در طراحی مطالعه، جمع‌آوری داده‌ها و نگارش پیش‌نویس اولیه مقاله مشارکت داشت. سودابه زارع در تحلیل داده‌ها، تفسیر نتایج و بازبینی علمی مقاله همکاری نمود. امین حسنوند در ایده‌پردازی پژوهش، طراحی مطالعه، نظارت بر اجرای مطالعه، و ویرایش نهایی مقاله نقش اصلی را ایفا کرد. تمامی نویسندگان نسخه نهایی مقاله را مطالعه و تأیید کرده‌اند.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش پس از بررسی‌های لازم، با کد اخلاق IR.LUMS.REC.1404.072 به تصویب کمیته اخلاق دانشگاه رسید. کلیه مراحل پژوهش مطابق با اصول اخلاق در پژوهش انجام شده است. پیش از ورود شرکت‌کنندگان به مطالعه، اهداف پژوهش به‌طور کامل برای آنان توضیح داده شد و رضایت آگاهانه از تمامی افراد اخذ گردید. شرکت در پژوهش کاملاً داوطلبانه بوده و شرکت‌کنندگان در هر مرحله حق انصراف بدون هیچ‌گونه پیامدی را داشتند. همچنین، اطلاعات فردی و داده‌های جمع‌آوری‌شده به‌صورت محرمانه نگهداری شده و نتایج به‌صورت کلی و بدون ذکر مشخصات هویتی گزارش گردیده است. هیچ‌گونه تعارض منافع در انجام این پژوهش وجود نداشته است.

References

1. Lie R, Servaes J. Disciplines in the field of communication for development and social change. Commun Theory. 2015;25(2):244–58 . DOI:10.1111/comt.12065
2. Pezzulo G, Donnarumma F, Dindo H, D'Ausilio A, Konvalinka I, Castelfranchi C. The body talks: sensorimotor communication and its brain and kinematic signatures. Phys Life Rev. 2019;28:1–21 .DOI: 10.1016/j.plrev.2018.06.014
3. Mehrabian A. Communication without words. In: Communication Theory. 2nd ed. London: Routledge; 2008. p.193-200 . Link
4. Claro M, Salinas Á, Cabello-Hutt T, San Martín E, Preiss DD, Valenzuela S, et al. Teaching in a digital environment (TIDE): defining and measuring teachers' capacity to develop students' digital information and communication skills. Comput Educ. 2018;121:162–74 . DOI:10.1016/j.compedu.2018.03.001
5. Noaman AY, Ragab AHM, Madbouly AI, Khedra AM, Fayoumi AG. Higher education quality assessment model: towards achieving educational quality standard. Stud High Educ. 2017;42(1):23–46. DOI:10.1080/03075079.2015.1034262
6. Niemi H. The societal factors contributing to education and schooling in finland. In: Niemi H, Toom A, Kallioniemi A, eds. Miracle of Education. SensePublishers; 2012. p. 23-40. DOI:10.1007/978-94-6300-776-4_2
7. Ma T, Li Y, Yuan H, Li F, Yang S, Zhan Y, et al. Reflection on the teaching of student-centred formative assessment in medical curricula: an investigation from the perspective of medical students. BMC Med Educ. 2023;23(1):141 . DOI:10.1186/s12909-023-04110-w
8. Huang R, Tlili A, Chang T-W, Zhang X, Nascimbeni F, Burgos D. Disrupted classes, undisrupted learning during COVID-19 outbreak in China: application of open educational practices and resources. Smart Learn Environ. 2020;7(1):19 .DOI: 10.1186/s40561-020-00125-8
9. Wang X. Exploring positive teacher-student relationships: the synergy of teacher mindfulness and emotional intelligence. Front Psychol. 2023;14:1301786 .DOI: 10.3389/fpsyg.2023.1301786
10. Negm LMMA, Mersal FA, Fawzy MS, Rajennal AT, Alanazi RS, Alanazi LO. Challenges of nursing students during clinical training: a nursing perspective. AIMS public health. 2024;11(2):379 . DOI: 10.3934/publichealth.2024019
11. Kassab SE, Al-Eraky M, El-Sayed W, Hamdy H, Schmidt H. Measurement of student engagement in health professions education: a review of literature. BMC Med Educ .2023;23:354. DOI: 10.1186/s12909-023-04344-8
12. Ghadami A, Salehi B, Sajadi S, Naji H. Students' points of view regarding

effective factors in establishing communication between students and faculty members. Iran J Med Educ. 2007;7(1):149–54 .Link

13. Bahador H, Faraji Armaki A, Ghorbani R, Dehghani E. Effective factors on communication between teacher and student medical students of basic sciences level view. Educ Strategy Med Sci. 2014;6(4):195–200 .Link
14. Abedini MRM, Abassi A, Mortazavi FF, Bijari B. Students' viewpoint of factors affecting teacher-students communication, a study in Birjand University of Medical Sciences. Iran J Med Educ. 2012;12(6):439–47 .Link
15. Yazhan S, Tavakkolifar MR, Torabi Salami S, Yaghoobifar MA, Saffari E. Investigating effective factors for establishing effective student – teacher communication from Sabzevar University of medical science nursing student's viewpoints in 2013. Beyhagh. 2014;19(3):68–78 .Link
16. Ingraham KC, Davidson SJ, Yonge O. Student-faculty relationships and its impact on academic outcomes. Nurse Educ Today. 2018;71:17–21 .DOI: 10.1016/j.nedt.2018.08.021
17. Komarraju M, Musulkin S, Bhattacharya G. Role of student–faculty interactions in developing college students' academic self-concept, motivation, and achievement. J Coll Stud Dev. 2010;51(3):332–42 .DOI: 10.1353/csd.0.0137
18. Umbach PD, Wawrzynski MR. Faculty do matter: the role of college faculty in student learning and engagement. Res High Educ. 2005;46(2):153–84 .DOI: 10.1007/s11162-004-1598-1
19. Ghazi Mir Saeed J, Moradi Joo M, Taheri A, Yousefianzadeh O. Identifying MA and PhD students' point of view regarding effective factors in establishing communication between students and faculty members of school of allied health at Tehran University of Medical Sciences in 2012-2013 academic year. J Med Educ Dev. 2016;9(22):95-102. Link
20. Holles CE. Faculty-student interaction and impact on well-being in higher education: University of Northern Colorado; phD Dissertation. 2021 .Link
21. Katsogridakis G, Leather M. Teacher-student relationships in higher education: reflections from an adventure sport context. Sport Educ Soc. 2025;30(2):237–48 .DOI: 10.1080/13573322.2023.2298794
22. Wang G, Chen G, Li B. The effects of teacher–student reciprocity on students' sense of belonging to the university; a moderated mediation model. Front Educ. 2024;8:1-12. DOI: 2023.1284177/10.3389
23. Trolian TL, Jach EA, Hanson JM, Pascarella ET. Influencing academic motivation: the effects of student–faculty interaction. J Coll Stud Dev. 2016;57(7):810–26 .DOI: 10.1353/csd.2016.0080

24. Abdul-Rahaman N, Arkorful VE, Okereke T. Academic integration in higher education: a review of effective institutional strategies and personal factors. Front Educ. 2022;7:856967. DOI: 10.3389/feduc.2022.856967
25. Yasmeen R, Shah AA, Naseer S, Syeda ZF. Teacher-class relationship and emotional intelligence in the academic output and generic competence of higher education students. Plos one. 2023;18(10):e0292120 .DOI: 10.1371/journal.pone.0292120